

satelj sicer trezen realist, ki včasih opisuje življenje tako nepristransko, da se zdi kar nekam suh, dasi ni suhoparen. To je tudi vzrok, da v njegovem romanu zaman iščemo nenavadnih prigod ali zanosnih mest. Po svoji mirnosti predstavlja pravo nasprotje na primer Kociprovemu »Goričancu«, za katerim — kljub večji epični dovršenosti — zaostaja po elementarnosti pisateljske kretnje. Posebej po moramo poudariti tudi Dularjev jezik, ki je izredno skrben in čist; bogato besedje priča, da pisatelj ni nikoli v zadregi za izraz. Zaradi časovne odmaknjenosti dogodkov je upravičena tudi uporaba folklore, zlasti ker ni preveč bohotna in je tudi sicer v skladu z realizmom polpreteklega časa, ki tvori osnovo romana.

Tudi tisk in zunanja oprema knjige sta prav lepa; skrb zanjo je imel akademski slikar Riko Debenjak. France Vodnik.

Janez Jalen: **Bobri**. Tretja knjiga: Vr h. Ljubljana 1943. Slovenčeva knjižnica III/9. Strani 222. Knjigo je opremil in ilustriral Francè Goršè.

Z Vrhom je Jalen sklenil svojo dokaj obširno trilogijo iz pradavnine naših krajev. Tretji del ima v glavnem iste odlike in napake, kakor sem jih navedel za prejšnja dva, zato naj zapišem samo nekaj misli o celotnem tekstu. Prva je ta, da je malo pisateljev — poudarjam pisateljev — ki bi mogli ostati tako mirni in poetični pri opisovanju ljudi in krajev pred tri tisoč leti. (Pri tem naj mi bo dovoljeno popraviti neljubo pomoto, ki se je vtihotapila v mojo oceno prejšnjih dveh delov Jalenovih Bobrov v Domu in svetu 1943/II, stran 124, kjer stoji neutemeljena številka 5000.) Tako je Jalen s to knjigo bolj kot s katero koli drugo dokazal, da je njegova izključna domena domačnostna idilika. Po pravici ga namreč občudujem, kako da ga niso mogli premakniti iz tega sončnega zatišja niti surovi primitivci s svojimi nebrzdanimi goni, niti ne razne zgodovinske nujnosti. Naj omenim samo divje prizore, ki bi se nedvomno porodili slehernemu drugemu oblikovalcu ob izpiralcih zlata. Po spominu mi roje povesti o kalifornijskih iskalcih zlata in vem, da so v njih kar žehte razbesnele strasti. Jalen vse take momente prikaže domala prav tako mirno kakor na primer rojstvo piščali ali glinastega lonca. Seveda pri tem hudo trpi kompozicija romana. Namesto dosledne idilike bi si želeli več primarne epike in dramske napetosti v sami zasnovi. Tako pa nimamo niti enega močnejšega zapleta, niti ne dejavnih nasprotnikov. Vse to mu nadomesti domala imaginarni in povsem neprepričevalni spor med sosednimi rodovi, ob katerem se bralec ves čas sprašuje, kdaj bo prišlo do pričakovanega obračuna. Vendar je Jalen rešil svoj tekst z resnično pisateljsko toplino, s kakršno kramlja in pripoveduje o pradavnih dneh in ljudeh, o najtemnejših strasteh in najhujšem sovraštvu. Bobri so prijetna idila, premaknjena daleč v prazgodovino, pri čemer je Jalenu uspelo, da je z umetniškim navdihom marsikje ujel resnično občutje in okolje. Zlasti v opisu in izrazju je skladen s preprostim primitivcem, posebej pa moram opozoriti na nekatere res ustrezne pesniške primere, kakor: »Vztrajni je pa veslal s svojimi drevaki za glasen pogovor daleč od neprijaznega kolišča« (III/84), ali: »In ni minilo toliko časa, da bi ogloidal bobrovo bedro« (III/135) itd. Toda prepričan sem, da je dal Jalenu bogastvo in polnost sodobnega občutja predvsem umetniški navdih, manj pa resnični študij zgodovine. Kjer koli se namreč iz teksta poblisnejo znanstveni podatki, je njegov pisateljski zanos šibkejši in nekako vezan. To je zelo očitno v drugem delu, kjer je nakopičil razno snov iz materialne kulture, in še bolj v tretjem, kjer se je srečal z Argonavti. Ob teh se je še z manjšo pisateljsko silo prav ta čas ponesrečil Radislav Rudan. Toda tudi pri Jalenu ostajajo ta poglavja izven resnične koncepcije teksta. Človek občuti, da so prisilno vstavljena in da prehajajo v golo anekdotičnost. Eno zahtevo zgodovinskega študija — da so se namreč koliščarji preselili na Podravje — pa je Jalen prav zaradi svoje statičnosti dokaj utemeljeno rešil. S popolno neaktivnostjo Ostrorogega Jelena je namreč zadostno opravičil njegovo miroljubnost in neborbenost ob prihodu Argonavtov, zaradi katerih se je rajši umaknil v nedostopno divjino. Vsak dejavnejši junak bi že načelno terjal drugačno rešitev problema, Jalen pa je z Ostrorogim Jelenom dokaj pre-



pričljivo razložil zgodovinske izsledke. — Posebej glede tretjega dela Jalenove trilogije naj omenim, da je resničen vrh vse zgodbe, kajti tu se mu je nabralo še največ resnične epske snovi, hkrati pa je sklep terjal razrešitev nekaterih visečih napetosti. Tako je dejanje še dokaj razgibano in strnjeno, kar sem posebno občutno pogrešal v prejšnjih dveh delih. Večja epska sila in napetost sta tako pglavitni odliki Vrha, glede zgradbe, jezika in sloga pa mi ni treba spremenjati mnenja. Zdi se mi namreč kvarno in neprijetno, če pisatelj s tako izrazitim poetičnim slogom zaide v maniro in iskanost, ki niti ni stvari v prid. — Kot sklepno misel ob oceni Jalenovih Bobrov naj mirno zapišem priznanje, da bi se najbrž nobenemu drugemu našemu pisatelju ne posrečilo prikazati koliščarjev tako živih in polnih, kakor jih je opisal Jalen. Bobri pomenjajo zaradi idilike, poezije, sedanje poante in hkrati intuitivnega uživetja v davnino precejšno razširitev Jalenovega umetniškega področja ter obogatitev njegove fabulistične sposobnosti. Nikakor pa ne kažejo niti v globino niti v izbrušenost niti v pisateljsko polno ustreznost. V literaturi bo še slej ko prej več veljal njegov Ovčar Marko, več Trop brez zvoncev, največ pa še nekatere izvrstne novele iz Previsov (Mlaji). Z Bobri je pokazal svojevrstno spretnost, v prihodnje pa si ga želimo spet umetniško polnejšega v ustreznijšem elementu, kjer se mu ne bo treba zgolj mehanično in težaško izčrpavati. Janko Moder.

Vinko Beličič: **Molitev na gori**. Ljubljana 1943. Samozaložba. Strani 197.

S to povestjo, ki je njegov prvi obširnejši tekst, se nam je predstavil Beličič, ki smo ga poznali doslej predvsem le kot lirika in prevajalca, tudi kot izrazit katoliški pisatelj. Skušal je v nji obdelati morda najbolešnejši problem sodobnega človeka, erotiko. »Molitev na gori« je povest greha in očiščenja, kot ga v svoji ljubezni doživljata dva mlada izobraženca: akademik in poznejši profesor Janko Petrušič ter njegova izvoljenka, tudi študentka, Mojca Mihelakova. Kot tak je Beličič po daljšem razdobju spet prvi pisatelj pri nas, ki mu antiteza: milost — greh pomeni živo realnost, ki človeku ni le vir razpoloženja in čustvovanja, kot so to ob koncu prejšnjega stoletja razumevali nekateri novoromantiki, marveč odločilna oblikovalna sila vse osebnosti.

Povest se dogaja v treh obdobjih: 1924. — 1931/32. — 1939/40. leta, kar je navsezadnje brez pomena, kajti vsa zgodba je v resnici zajeta v neko idilično brezčasnost; važnejše se mi zdi njeno krajevno ozadje, ki ga tvorijo Ljubljana, tiha poezija Novega mesta in samotna belokranjska vasica Otavice, ki je nekak bistveni element te povesti in je kot tako kar dobro zadeto. S toplimi, morda celo prenežnimi barvami riše pisatelj to tiho sožitje dveh src, ki hrepenita, polna pesmi, v skupno usodo; toda za vso to zasanjanostjo preži »nevidni« demon telesnosti, ki ju v trenutku slabosti bridko ogoljufa za obetano srečo, nakar ju, vsa osramočena, vrže na samotno pot pokore, od koder se vrneta, po trpljenju izčiščena, šele po petnajstih letih. Zelo obzirno je opisan ta delikatni prizor: »... drobni svareči glas v srcu, tišji in slabotnejši — nato vse zbledi in umolkne in se umiri, kakor se nežna zelena setev stisne k tlom, preden zavihra čeznjo neurje in toča.« Misel na vest in kratka primera, pa je povedal vse tisto, o čemer bi se naturalist razpisoval do ogabnih podrobnosti. Sploh pomeni to izrazito duhovno pojmovanje erotike, katere središče je vest, morda najznačilnejši odklon od naturalizma, ki je prikazoval le igro čutov in je vsakršno etično vrednotenje teh problemov namenoma zavračal kot blodnjo. Toda ne življenje ne umetnost ne moreta za daljšo dobo prezreti teh odločitev, kajti sleherni materializem se prej ali slej nad človekom kruto maščuje. Kadar pa se vsa družba oprime materializma kot razodetja in evangelija, postane človeštvo bridko prizadeta priča apokaliptičnih potresov, kot jih doživljamo danes. Kdor pa je preživel noči, polne strahot, kakršnim je vprav naturalistična umetnost prva utirala pota, bo vesel vsake, še tako skromne idealistične potrditve življenja, kot jo predstavlja tudi ta knjiga. Vsaj jaz vidim v tej etični afirmaciji kljub pomanjkljivostim, ki jih povest ima, vendarle njeno odločno pozitivnost. Škoda, da